СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том I

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I
ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СЪВРЕМЕННОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Проф. д.н Божидар Божинов 9

PREPARING FUTURE PROFESSIONALS IN BUSINESS SCIENCES FOR THE AI ERA: COMPETENCIES AND CURRICULAR CHALLENGES
Prof., Célio Gonçalo Cardoso Marques, PhD, Senior Technician, MSc, Ana Catarina Gomes Almeida 27

INVESTIGATING GRANGER CAUSALITY BETWEEN GDP-RELATED INDICATORS: EVIDENCE FROM BULGARIA AND ROMANIA
Professor, Alexandru-Lucian Manole, PhD., Professor, Cristian-Marian Barbu, PhD. 43

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

АНАЛИЗ НА ЦЕНОВИЯ ТРЕНД НА БЪЛГАРСКИТЕ БОРСОВО ТЪРГУВАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА, СЛЕД COVID И ПРИ ВОЙНАТА В УКРАЙНА
Проф. д-р Стефан Симеонов, Алексей Гудев, докторант 57

LEASING AS STRATEGIC FINANCING TOOL
Prof. Tatjana Spaseska, PhD, Emilija Gjorgjioska, Aneta Risteska-Jankuloska 64

ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ И ПРЕХОДА КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНО ОТОПЛЕНИЕ
Доц. д-р Александрина Александрова 73

РАЗВИТИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ НА БАЛКАНИТЕ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Доц. д-р Венцислав Василев 80

ФИНАНСОВ КОНТРОЛИНГ И БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ
Доц. д-р Людмил Кръстев 88

ИКОНОМИЧЕСКА ПРИРОДА НА РАЗХОДИТЕ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ
Доц. д-р Марин Маринов 93

ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА И НЕЙНОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФИНАНСИ И ИНВЕСТИЦИИТЕ
Доц. д-р Наталия Силичева 102

ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД СИСТЕМАТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 109

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ СТАЖ ПРИ МАТЕРИАЛИЗИРАНЕ ПРАВОТО НА ПЕНСИЯ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 120

ПОЛОВО-ВЪЗРАСТОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ ПРИ СТАРОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 129

ВЛИЯНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ФАКТОРИ ВЪРХУ РЕАЛИЗИРАНИЯ ПРЕМИЕН ПРИХОД ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО НА СГРАДИ И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО
Доц. д-р Румен Ерусалимов 139

БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА ПРИ ЗАСТРАХОВКАТА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“ В БЪЛГАРИЯ – ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов, д-р Николай Илиев 147

ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ В УСЛОВИЯ НА КРИЗА: ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ (2019–2022)
Доц. д-р Танер Исмаилов, доц. д-р Махмут Кадир Ишгювен 155

ЖИЗНЕНИЯТ ЦИКЪЛ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ КАТО ФАКТОР ЗА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ
Гл. ас. д-р Анелия Панева 163

ПОТЕНЦИАЛНА РОЛЯ НА ТЕЛЕМАТИЧНИТЕ СИСТЕМИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 171

СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ИМ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА АДЕКВАТНИ ПЕНСИИ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 179

РОЛЯТА НА ИНФЛАЦИЯТА ВЪРХУ ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Петя Василева 188

ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПАЗАРА НА ТРУДА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 195

ВОЛАТИЛНОСТТА КАТО АКТИВ: АНАЛИЗ НА VIX И ETF АЛТЕРНАТИВИ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов 201

СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТУБОЛЕНЦИИ И ПОДГОТОВКА ЗА ЧЛЕНСТО В ЕВРОЗОНАТА
Ас. д-р Рая Драгоева 209

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА АДАПТАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР НА ТРУДА КЪМ ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ: СРАВНЕНИЕ С ЕС-27
Ас. Велислава Петрова 216

ВЛИЯНИЕТО НА РЕГЛАМЕНТА MICA ВЪРХУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ И РИСКОВЕТЕ НА КРИПТО ПАЗАРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Д-р Габриела Кръстева 224

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОРГАНИЗАЦИОННАТА РАМКА НА ПЕНСИИТЕ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Д-р Жанета Ангелова 230

ОЦЕНКА НА РИСКОВИЯ ПРОФИЛ НА ПЛАЩАНИЯТА ПО ЗАСТРАХОВКИ „ИМУЩЕСТВО“ И „КАСКО НА МПС“ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Д-р Радка Василева 238

ИСТОРИЯ НА ЕВРОТО: ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ЛОГИКА НА ВАЛУТНАТА КОНСТРУКЦИЯ
Докторант Атанаска Минчева 246

ДАНЪЧНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ КАТО РЕШЕНИЕ ЗА УСТОЙЧИВОТО ФИНАНСИРАНЕ НА МЛАДЕЖКИТЕ ЦЕНТРОВЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ахмед Куйтов 254

ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОДАЖБИТЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ КОМПАНИИ В УСЛОВИЯТА НА ТУРБУЛЕНТНОСТ
Докторант Габриела Спасова 261

СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИТЕ ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА ПЕНСИЯ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГЛАМЕНТИ И МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА СИГУРНОСТ, ПО КОИТО РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Е СТРАНА
Докторант Диляна Йорданова 269

ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ВЗАИМОВРЪЗКИ В КОНТЕКСТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Иван Спасов 277

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА БАНКОВОТО ЖИЛИЩНО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Инна Борозенкова 284

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ И ЛИКВИДНОСТТА В ERP/BI СРЕДАТА: МЕХАНИЗМИ, ЕФЕКТИ, УСЛОВИЯ ЗА УСПЕХ
Докторант Кирил Пенев 292

КРИПТОВАЛУТИТЕ КАТО ПЛАТЕЖНО СРЕДСТВО: ИКОНОМИЧЕСКА ЛОГИКА, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ
Докторант Красимир Иванов 299

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АНТИИНФЛАЦИОННАТА ПАРИЧНА ПОЛИТИКА НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ И ЕЦБ (2021-2025)
Докторант Кристиян Варамезов 307

ОРГАНИЗАЦИОННО-ИКОНОМИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Докторант Кристияна Милинова 316

РАЗВИТИЕ НА ПРЕДЯВЕНИТЕ ПРЕТЕНЦИИ КЪМ ГАРАНЦИОННИЯ ФОНД, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“
Докторант Максим Колев 324

СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ
Докторант Маргарита Кръстева 331

ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА TGARCH МОДЕЛА ЗА ОЦЕНКА НА ПАЗАРНИЯ РИСК
Докторант Петър Джелепов 337

СРАВНИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ШЕСТТЕ НАЙ-ГОЛЕМИ ПЕТРОЛНИ КОМПАНИИ В СВЕТА ЧРЕЗ ПАЗАРНИ МУЛТИПЛИКАТОРИ P/B, P/IOS И P/E
Докторант Ралица Иванова 342

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФИНАНСОВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ, ПОРОДЕНИ ОТ РАЗЛИЧИЯ В ТЪЛКУВАНЕТО НА ПРОГРАМНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ
Докторант Славейко Славков 348

СУРОВИННАТА БАЗА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИНВЕСТИЦИОННА АКТИВНОСТ В МЕСОПРЕРАБОТВАТЕЛНИЯ СЕКТОР
Докторант Юли Станков 356

ДИГИТАЛНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ И УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛИЧНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ СТУДЕНТИТЕ
Студент Галя Тулина 363

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ ПРЕДИ И СЛЕД ЕВРОТО: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА БАЛТИЙСКИТЕ СТРАНИ И ИЗВОДИ ЗА БЪЛГАРИЯ
Студент Ивайло Василев 369

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА ОСНОВОПОЛОЖНИКА НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЧНА СЧЕТОВОДНА ШКОЛА - ПРОФЕСОР ГОСПОДИН ТОШЕВ
Проф. д-р Атанас Атанасов 381

УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И КАЧЕСТВО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD, доц. д-р Галина Чиприянова 386

SEMI-TENSOR PRODUCT FOR FINITE GAMES WITH DETERMINISTIC STRATEGY DYNAMICS: A TUTORIAL
Prof. Renato De Leone, PhD..... 395

ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА В БАНКИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ТЯХНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Доц. д-р Венцислав Вечев 404

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОТЧЕТНОСТТА
Доц. д-р Галина Чиприянова 410

ВЪРХУ НЯКОИ АСПЕКТИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА НАТРУПВАНЕ И ТРАНСФЕР НА КРЕДИТИ (ECTS) ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В ОКС „БАКАЛАВЪР“
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова..... 424

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО КЪМ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ОБУЧЕНИЕТО
Доц. д-р Даниела Александрова Георгиева..... 431

SUSTAINABILITY REPORTING IN THE PUBLIC SECTOR: INTERNATIONAL FRAMEWORKS, SECTOR-SPECIFIC CHARACTERISTICS AND PROSPECTS FOR BULGARIA
Доц. д-р Диана Папраданова..... 440

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В СИСТЕМИТЕ ЗА АВТОМАТИЗИРАН КОНТРОЛ ВЪРХУ АВТЕНТИЧНОСТТА НА ЕВРОБАНКНОТИТЕ
Доц. д-р Зорница Ганчева 448

ГОТОВИ ЛИ СМЕ ЗА ОБЪРНАТО ПРЕПОДАВАНЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО?
Доц. д-р Ива Монева 456

СТАНДАРТИЗИРАН ПОДХОД ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ И ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Иван Андреев..... 465

НЕСТАНДАРТНО ПРИЛОЖЕНИЕ НА КЛАСИЧЕСКИ ТЕХНИКИ ЗА ДЕТЕРМИНИРАН ФАКТОРЕН АНАЛИЗ
Доц. д-р Красимир Кулчев, гл. ас. д-р Галя Кушева 473

АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА И СТРУКТУРАТА НА ЕМИСИИТЕ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРАТА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 479

РАЗХОДИТЕ ЗА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ ПО ФУНКЦИИ В БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА, СТРУКТУРА И ЕВРОПЕЙСКИ СРАВНЕНИЯ
Доц. д-р Маргарита Шопова 489

ЦЕНТРАЛИЗИРАНОТО МИТНИЧЕСКО ОФОРМЯНЕ В ЕС – МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ
Доц. д-р Момчил Антов 499

СЧЕТОВОДНО ТРЕТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВИТЕ ИНВЕСТИЦИИ В КОНТЕКСТА НА ТАКСОНОМИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Николина Грозева 507

ЗНАЧЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВАТА (ЕКОЛОГИЧНА) ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ В АГРАРНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Павлина Димитрова 513

ДИГИТАЛНА КОХЕРЕНТНОСТ НА КОНТРОЛНАТА СИСТЕМА: ПЪТ КЪМ ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ФРАГМЕНТАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Мариета Спасова 521

ДИНАМИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ, ЗАПЛАЩАНИ ОТ НЗОК
Доц. д-р Пламен Петков 526

ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПРЕЦЕНКА В СЧЕТОВОДСТВОТО И СВЪРЗАНИТЕ С НЕЯ РИСКОВЕ: ПРОЯВЛЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ
Доц. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова 537

ПО ВЪПРОСА ЗА РЕНТАБИЛНОСТТА, ЛИКВИДНОСТТА И ОБРЪЩАЕМОСТТА НА ТЕКУЩИТЕ АКТИВИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО /МЕТОДИКА И МЕТОДОЛОГИЯ ЗА АНАЛИЗ/
Доц. д-р Росица Иванова 549

ПАРАДОКСИТЕ НА СЧЕТОВОДСТВОТО И СЧЕТОВОДНИТЕ ПРИНЦИПИ
Доц. д-р Светлозар Стефанов 557

ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОДИТА: МССУ 5000 И ТРАНСФОРМАЦИЯТА НА ОДИТОРСКАТА ПРОФЕСИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 566

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТРУКТУРНАТА ДИНАМИКА НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ В АТМОСФЕРАТА
Доц. д-р Стела Касабова 574

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО И ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА
Доц. д-р Галина Чиприянова, Цветелина Яламова, докторант 582

КОНТРОЛ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВОТО ЗДРАВЕ НА МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Дияна Иванова 591

БИБЛИОМЕТРИЧЕН АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНИТЕ ФОРМАЛНОСТИ И АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ
Гл. ас. д-р Желью Желев 599

ОСОБЕНОСТИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО НА ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ ОТ ОРГАНИТЕ НА ДФИ
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова..... 606

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА СЧЕТОВОДСТВОТО В КОНТЕКСТА НА РАЗВИТИЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 613

ЕКОЛОГИЧНО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО – КАК ДА ГО ИЗПОЛЗВАМЕ
Гл. ас. д-р Росен Колев 621

КРЕДИТНИЯТ АНАЛИЗ КАТО САМОСТОЯТЕЛНА НАУЧНА И УЧЕБНА ДИСЦИПЛИНА: ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ИНФОРМАЦИОННА ОСНОВА В КОНТЕКСТА НА SAF-T
Д-р Петър Петров..... 629

КОЕФИЦИЕНТ НА КРИЗИСНА ЛИКВИДНОСТ (CLR) И ИНДЕКС ЗА СТАБИЛНОСТ (PSI) КАТО РАННИ СИГНАЛИ В КРЕДИТНИЯ АНАЛИЗ: МЕТОДИЧЕСКА РАМКА И ЕМПИРИЧНА АПРОБАЦИЯ
Д-р Петър Петров..... 637

ОТЧИТАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНИ И ИНФОРМАЦИОННИ АСПЕКТИ
Докторант Веселина Тодорова..... 645

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ИЗЧИСЛЕНИ ПОСРЕДСТВОМ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Гергана Павлова 657

НОРМАТИВНА РАМКА И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПРИЕМА НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Докторант Диана Маринкова..... 666

ДИНАМИКА И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДЕКСА НА ЧОВЕШКОТО РАЗВИТИЕ: МЯСТОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА
Докторант Диана Мутафова 672

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ ПРИ ИЗВЪРШВАНЕТО НА СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНИ ЕКСПЕРТИЗИ
Докторант Димитър Иванов..... 680

СЧЕТОВОДСТВОТО В СЪВРЕМЕННАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА
Докторант Дияна Попова 689

ВНЕДРЯВАНЕ НА ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТТА В ПРЕДПРИЯТИЯТА – ОРГАНИЗАЦИОННИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Докторант Ивайло Кънев..... 698

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАШИННОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ НА НЕОБХОДИМИТЕ КОЛИЧЕСТВА АНТИДИАБЕТНИ ЛЕКАРСТВА
Докторант Иван Митков 706

ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СЧЕТОВОДНИЯ ПЕРСОНАЛ И КАЧЕСТВОТО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Иван Николов 714

ФОРМИРАНЕ И ПРЕДСТАВЯНЕ НА ФИНАНСОВИЯ РЕЗУЛТАТ (ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ, МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СЧЕТОВОДНИ РАЗБИРАНИЯ)
Докторант Ивелина Панайотова 721

МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА БЕДНОСТТА –СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АБСОЛЮТНИЯ, ОТНОСИТЕЛНИЯ И СУБЕКТИВНИЯ ПОДХОД
Докторант Нуридин Нуридин 731

ОТЧЕТНИЯТ ПРОЦЕС В ПРЕДПРИЯТИЕТО – СЪЩНОСТ, СТРУКТУРА И ОСНОВНИ ЕТАПИ
Докторант Пламена Николова 743

ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО
Докторант Рая Темнялова 754

ОСОБЕНОСТИ НА КОНТРОЛА ВЪРХУ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СРЕДСТВА ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
Докторант Снежана Ясенова Парушева-Ламбева 764

КРЕДИТНИЯТ РЕЙТИНГ КАТО ФАКТОР ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТОСПОСОБНОСТТА
Докторант Стоянка Бозвелиева 773

СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ, ЕТИЧНА ПРЕЦЕНКА И ПРОФЕСИОНАЛНО РЕШЕНИЕ
Докторант Таня Димитрова Станева 780

ОСОБЕНОСТИ НА ВЗЕМАНИЯТА КАТО ОТЧЕТНИ ОБЕКТИ В ПЪТНОСТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Цветелина Мишонова 789

ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОДИТА: МССУ 5000 И ТРАНСФОРМАЦИЯТА НА ОДИТОРСКАТА ПРОФЕСИЯ

Доц д-р Силвия Костова[1]

Резюме: *Изследва се как осигуряването на сигурност върху информацията за устойчивост променя предмета, доказателствата и професионалната преценка в одита. Чрез МССУ 5000, европейски данни и научна литература се извежда разрив между същественост и измеримост и се обосновават нови компетентности на одитора.*

Ключови думи: *устойчивост, одит, ESG отчетност, регулации*

JEL: M42, Q56, G38

INTEGRATING SUSTAINABILITY INTO AUDIT: ISSA 5000 AND THE TRANSFORMATION OF THE AUDIT PROFESSION

Associate Professor Silviya Kostova

Abstract: *The paper examines how sustainability assurance changes audit subject matter, evidence and professional judgment. Drawing on ISSA 5000, European data and research, it identifies a gap between materiality and measurability and derives implications for auditors' competencies.*

Key words*: sustainability, audit, ESG reporting, regulations*

JEL: M42, Q56, G38

1. Въведение

Отчитането на устойчивостта поставя нови възможности и предизвикателства, свързани с разширяване на набора от проверявани показатели. На одиторска преценка подлежи дали методология, изградена около историческа финансова информация, може без загуба на качество да бъде приложена към данни, в които се преплитат количествени оценки, качествени преценки, бъдещи допускания и въздействия по веригата на стойността. Именно тази особеност променя отправната точка при събирането на доказателства, като надеждността вече зависи не само от проследимостта до първичен

[1] s.kostova@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

документ, а и от качеството на критериите, информационните системи, моделите и управленските допускания.

Научната литература показва, че проблемът не е нов, но регулаторното му значение се променя. Канинг О'Дваер и Джорджакопоулос установяват, че при осигуряването на сигурност за устойчивостта съществеността се конструира чрез съчетаване на формализирани одиторски процедури и експертна интуиция (Canning, O'Dwyer, & Georgakopoulos, 2019). Монорей и Тротман доказват в свое изследване, че качествените фактори влияят посилно върху преценките за същественост при информация за устойчивост, отколкото при финансовия одит (Moroney & Trotman, 2016). Следователно пренасянето на одиторска логика не е механичен процес, а изисква преосмисляне на връзката между критерий, доказателство и професионална преценка.

Целта на публикацията е да се оцени как Международният стандарт за осигуряване на сигурност относно устойчивостта 5000 (МССУ 5000) променя методологичната основа на ангажиментите и какво е влиянието върху бъдещето развитие на одитора. Използвани са нормативен анализ, сравнителен подход и вторичен анализ на данни на Европейската консултативна група за финансова отчетност. На тази основа се предлага авторова систематизация на различията между финансовия одит и сигурността относно устойчивостта и се изчислява показател за покритие на съществените теми с измерими цели.

2. Устойчивостта като обект на одиторска сигурност

МССУ 5000 има значение не толкова като въвежда поредна съвкупност от процедури, а защото създава обща логика за работа с различни рамки за отчитане и различни видове информация. Камп-Роеалндс определя стандарта като важна основа за сближаване на практиките по осигуряване на сигурност (Kamp-Roelands, 2025). Същевременно група изследователи изразяват опасенията, че разграничението между ограничена и разумна сигурност и различните значения на съществеността изискват особено ясна методологична интерпретация (Hay, et al., 2024). Следователно **стандартизацията намалява фрагментацията на процедурите, не премахва необходимостта от професионална преценка, а подчертава качеството професионалната преценка на одитора**.

Това противоречие се проявява особено ясно при двойната същественост. Финансовата същественост насочва вниманието към ефектите върху икономическите решения на потребителите, докато съществеността на въздействието изисква оценка на последиците на предприятието за хората и околната среда. Така одиторът трябва да оцени не само правилността на измерването, но и логиката, чрез която дадена тема е включена или изключена от отчета. Изследването подкрепя извода, че в тази област *съществеността*

не е предварително дадена граница, а резултат от последователни професионални оценки. Това увеличава риска две формално съответстващи на стандартите задания да достигнат до различен обхват на проверката (Canning, O'Dwyer,, & Georgakopoulos, 2019).

Емпиричните данни на Европейската консултативна група за финансова отчетност позволяват този проблем да бъде разгледан и от гледна точка на измеримостта. При анализираните заверени отчети за 2025 г. предприятията определят средно 6,4 тематични стандарта като съществени, докато измерими цели са посочени средно за 3,3 теми (European Financial Reporting Advisory Group, 2026). Съотношението между двата показателя е 51,6%. То не измерва качеството на отчетността или на одита, а показва степента, в която идентифицираната същественост е подкрепена от дефинирани цели, подлежащи на последващо проследяване. Разграничението е важно за одита, тъй като информацията може да бъде съществена, без все още да е достатъчно категоризирана за еднозначно измерване. Този резултат дава възможност да се направи заключението, че **качествените обстоятелства имат засилена роля при преценките за същественост в устойчивостта**. Следователно разширяването на отчетността не води автоматично до еквивалентно разширяване на проверимостта. Между двете стои способността на предприятието да превърне съществените въздействия и рискове в контролируеми показатели, а на одитора - да оцени надеждността на този процес (Kok & Maroun, 2021).

Следователно качеството не следва да бъде сведено до формално изпълнение на процедури. Разширяването на отчетността не води автоматично до релевантно разширяване на проверимостта. Между двете категории може да бъде поставена способността на предприятието да превърне съществените въздействия и рискове в контролируеми показатели, а на одитора - да оцени надеждността на този процес

3. Трансформация на одиторската професия: компетентности, технологии и бъдещ модел

Разширяването на обхвата на одиторската сигурност към информацията за устойчивост поставя въпроса доколко утвърденият професионален модел на финансовия одит е приложим към обект, характеризиращ се с по-висока методологична неопределеност, разнородност на доказателствата и значително участие на качествени оценки. Осигуряването на сигурност относно устойчивостта професионалната преценка придобива по-сложен характер, тъй като формализираните одиторски процедури се съчетават с експертно знание и оценка на трудно измерими обстоятелства. Основните измерения на тази промяна и произтичащите от тях изисквания към компетентностите са систематизирани в табл. 1.

Таблица 1. Трансформация на одиторската логика при осигуряване на сигурност относно устойчивостта

Аналитично измерение	**Финансов одит**	**Сигурност относно устойчивостта**	**Следствие за професионална-та преценка**	**Необходима компетент-ност**
Предмет	Историческа финансова информация	Финансови и нефинансови въздействия, рискове и възможности	По-широко разбиране на дейността и средата	Интегрирано разбиране на бизнес модела и устойчивостта
Същественост	Преобладаващо финансова	Финансова и същественост на въздействието	По-голяма роля на качествените фактори	Преценка на количествени и качествени аспекти на съществеността
Времеви хоризонт	Предимно минал период	Минали данни, текущи въздействия и бъдещи цели	Оценка на допускания и сценарии	Оценка на модели, сценарии и бъдещи допускания
Доказателства	Счетоводни системи и външни потвърждения	Разнородни системи, оценки, модели и външни данни	Необходима е оценка на надеждността на източника и метода	Оценка на надеждността на данни, методи и информа-ционни системи
Граници	Отчитащо се предприятие и консолидация	Предприятие и релевантна верига на стойността	Повишена трудност при проследимостта	Проверка на данни извън организационни те граници
Експертиза	Счетоводна, одиторска, оценителска	Одиторска плюс екологична, инженерна, социална и технологична	Екипната преценка става част от качеството на сигурността	Управление и критична оценка на работата на специалисти

Източник: Авторова систематизация

Разширяването на експертизата не означава, че одиторът трябва да се превърне едновременно в климатолог, инженер и специалист по човешки права. По-съществена става способността му да формулира правилния въпрос към специалиста, да оцени пригодността на използвания метод и да интегрира чуждото експертно знание в собственото заключение. Следователно нарастващото използване на външни експерти поражда и етичен риск от неподходящо доверяване на тяхната работа. Интердисциплинарността не намалява отговорността на одитора, променя нейното съдържание от лично придобиване на знания към професионално управление на различни източници на компетентност.

Технологиите следва да се разглеждат като част от техниките за събиране на доказателства, а не като самостоятелна цел на модернизацията.

При големи масиви от данни автоматизираният анализ може да открива несъответствия, необичайни зависимости и липсващи стойности, но не може сам да реши дали използваният показател представя същественото въздействие. Следователно **автоматизацията измества одиторските процедури от обработване на данни към оценяване на тяхната смислова и методологична надеждност.**

Научните резултати дават основание да се постави под въпрос и тезата, че бъдещето на професията се определя просто от нарастващия пазар на услуги. Изследователи, обобщавайки 287 публикации за 24 години, установяват, че качеството на сигурността, поведението на практикуващите специалисти, регулаторните преходи и технологичната трансформация остават недостатъчно изследвани (Jharni & Leoni, 2026). В този контекст ограничената и разумната сигурност не трябва да се възприемат единствено като две степени на обем на процедурите. Руонен и Кулас свързват преминаването към разумна сигурност с по-високи очаквания към надеждността, но и със значително по-голяма административна и разходна тежест (Ruohonen & Kullas, 2024). Следователно при информация с ниска измеримост балансът става трудно постижим, защото допълнителните процедури невинаги могат да компенсират слабостта на самите критерии и системи за данни.

МССУ 5000 създава необходимата рамка, но рамката сама по себе си не решава проблема с качеството. Тя по-скоро премества фокуса от въпроса „Има ли стандарт?“ към въпроса „Как професионалната преценка превръща стандарта в надеждна практика?“. Систематичният преглед на Жарни и Леони показва, че качеството на сигурността, поведението на практикуващите специалисти, регулаторните преходи и технологичната трансформация остават недостатъчно изследвани (Jharni & Leoni, 2026). Авторите установяват, че разширяването на нормативната рамка е по-бързо от натрупването на емпирично знание за начина, по който одиторите реално преобразуват новите изисквания в надеждни процедури и заключения.

Изследвайки одитори в Австрия и Румъния, се установяват съществени затруднения относно правната несигурност и необходимостта от допълнителна техническа експертиза, а специалистите с предходен опит в задания за устойчивост демонстрират по-добра информираност относно прилагането на европейските изисквания (Baldauf, Circa, Dumitrescu, & Graschitz, 2025). Резултатът позволява да се направи извода, че компетентността по устойчивост се формира чрез натрупване на опит в превеждането на сложни въздействия, рискове и показатели на езика на одиторските доказателства.

Трансформацията на одиторската професия се проявява основно в необходимостта от съчетаване на базовата одиторска компетентност със специализирани знания за устойчивостта. Изследванията показват, че сложността и разнородността на тази информация увеличават значението на интердисциплинарната експертиза, без да намаляват отговорността на одитора

за оценката на използваните специалисти и получените доказателства (Hay, et al., 2024). Автоматизираният анализ може да разшири обхвата на проверката и да открива отклонения в големи масиви от информация, но не може самостоятелно да определи дали избраният показател представя съществуването въздействие или дали даден модел използва разумни допускания.

Автоматизираният анализ, изкуственият интелект и други цифрови технологии разширяват възможностите за обработване и съпоставяне на данни, но създават рискове, свързани с тяхното качество, проследимост и надеждността на използваните модели. Поради това технологиите не заместват професионалния скептицизъм, а разширяват неговия обхват към информационните източници, моделните допускания и цифровата среда на доказване. Развитието на пазара показва нарастваща роля на одиторските дружества, но не им осигурява автоматично конкурентно предимство. Икономическата значимост на тази трансформация се потвърждава и от поведението на потребителите на информация. Емпиричните изследвания свързват наличието на независима сигурност с по-благоприятни инвестиционни оценки, като ефектът зависи и от нейното равнище. Това показва, че равнището на сигурност има не само процедурно, но и информационно-икономическо значение.

На тази основа **компетентността на одитора по устойчивостта може да се обобщи в четири взаимосвързани компонента: одиторска методология, знания за устойчивостта, интердисциплинарна координация и цифрова компетентност.** Обединяващият елемент е професионалната преценка. Следователно устойчивостта не формира отделен вид одит, а разширява предмета и доказателствената основа на одиторската сигурност. Бъдещата роля на професията ще зависи от способността ѝ да превърне това разширяване в надежден механизъм за намаляване на информационния риск.

На тази основа **компетентностният модел на бъдещия одитор може да бъде представен като последователно надграждане на базова одиторска компетентност.** Тези равнища придобиват практическа стойност едва когато бъдат обединени чрез интегрирана професионална преценка. На тази основа може да се приложи ***интегриран модел на професионалната компетентност при осигуряването на сигурност относно устойчивостта***. Моделът обединява взаимосвързани области: одиторска компетентност, оценка на риска, съществеността и доказателствата; специализирана компетентност по устойчивостта и технологична компетентност. Така интердисциплинарността не представлява самостоятелна компетентност, а механизъм за интегриране на специализирано знание в процеса на осигуряване на сигурност.

Трансформацията на професията не следва да се разбира като механично добавяне на знания за устойчивостта към основната одиторска подготовка. Тя представлява ***преход към интегриран модел на професионална***

преценка, при който качеството на сигурността зависи от способността да се свързват финансови и нефинансови зависимости, да се оценяват разнородни доказателства, да се управлява работата на специалисти и да се използват технологични средства, без върху тях да се прехвърля професионалната отговорност. Именно тази способност, а не формалното разширяване на пазара на услуги, очертава устойчивото конкурентно предимство на одиторската професия.

4. Заключение

Проведеният анализ показва, че интегрирането на устойчивостта в одита сложен и интегриран процес в професионалното развитие на одитора. То променя начина, по който се формират съществеността, доказателствата и границите на професионалната отговорност.

На тази основа може да се направи заключението, че бъдещата стойност на одиторската професия ще зависи от способността ѝ да управлява разграничението между значимост и измеримост. Необходимата компетентност включват не само познаване на стандартите, а критична оценка на модели и допускания, работа с експерти, разбиране на информационните системи и способност за обосноваване на професионална преценка при несигурност. В този смисъл МССУ 5000 не намалява ролята на одитора чрез стандартизация; той поставя по-високи изисквания към качеството на професионалното мислене, чрез което стандартът се прилага.

Използвани източници:

Baldauf, J., Circa, C., Dumitrescu, C., & Graschitz, S. (2025). Navigating uncertainty in sustainability assurance: Challenges of the corporate sustainability reporting directive in Romania and Austria. The AMFITEATRU ECONOMIC journal, 27(70), 849-849. Извлечено от http://www.amfiteatrueconomic.ro/temp/Article_3447.pdf

Beins, B. (2012). APA Style Simplified: Writing in Psychology, Education, Nursing, and Sociology. New York: Wiley-Blackwell.

Canning, M., O'Dwyer, B., & Georgakopoulos, G. (2019). Processes of auditability in sustainability assurance–the case of materiality construction. Accounting and business research, 49(1), 1-27. doi:https://doi.org/10.1080/00014788.2018.1442208

Canning, M., O'Dwyer,, B., & Georgakopoulos, G. (2019). Processes of auditability in sustainability assurance–the case of materiality construction. Accounting and business research, 49(1), 1-27.

European Financial Reporting Advisory Group. (01 07 2026 r.). State of Play 2026: Implementation of the European Sustainability Reporting Standards (ESRS). Извлечено от Observed Practices based on statements issued as of 01 July 2026.: https://www.efrag.org/en/news-and-calendar/news/efrag-state-of-play-2026-report-now-available

Hay, D., Harding, N., Biswas, P., Gan, C., Ge, I., Ho, L., & Zhou, S. (2024). Comments on Exposure Draft for Proposed ISSA 5000, sustainability assurance engagements by the Auditing and Assurance Standards Committee of AFAANZ. Accounting & Finance, 64(1), 1221-1239. doi:https://doi.org/10.1111/acfi.13235

Hay, D., Harding, N., Botica Redmayne, N., Khan, J., Singh, H., Sultana, N., & You, J. (2024). Comments on recent International Ethics Standards Board for Accountants Exposure Drafts regarding sustainability assurance and the use of external experts. Accounting & Finance, 64(4), 4197-4216. doi:https://doi.org/10.1111/acfi.13302

Jharni, S., & Leoni, G. (2026). Mapping 24 Years of Sustainability Reporting Assurance Research: A Bibliometric-Systematic Literature Review. Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 33(2), 2837-2886. doi:https://doi.org/10.1002/csr.70303

Kamp-Roelands, N. (2025). ISSA 5000: key features of the International Sustainability Assurance Standard. Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie, 99(2), 85-96. doi:10.5117/mab.99.149097

Kok, M., & Maroun, W. (2021). Not all experts are equal in the eyes of the International Auditing and Assurance Standards Board: On the application of ISA510 and ISA620 by South African registered auditors. South African Journal of Economic and Management Sciences, 24(1), 1-13. doi:https://doi.org/10.4102/sajems.v24i1.3784

Moroney, R., & Trotman, T. (2016). Differences in auditors' materiality assessments when auditing financial statements and sustainability reports. Contemporary Accounting Research, 33(2), 551-575. doi:https://doi.org/10.1111/1911-3846.12162

Ruohonen, J., & Kullas, H. (2024). 442 The Assurance of Corporate Sustainability Reports and the Renewed Role of Certified Auditors. European Company and Financial Law Review, 21(3-4), 442-471. Извлечено от https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/ecfr-2024-0013/html